

ใบความรู้ หลักธรรมทางศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีพระพุทธเจ้าเป็นศาสดา มีพระธรรมที่พระบรมศาสดาตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เองตรัสสอนไว้เป็นหลักคำสอนสำคัญ มีพุทธบริษัท 4 เป็นชุมชนของผู้นับถือศาสนาและศึกษาปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา เพื่อสืบทอดไว้ซึ่งคำสอนของพระบรมศาสดา รวมเรียกว่าพระรัตนตรัย

ภาพที่ 9.1 แสดงธรรม

1. อะไรคือคำสอนที่เป็นหัวใจของพุทธศาสนา

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้บรรยายไว้ในหนังสือแก่นพุทธศาสน์ว่า “เมื่อกล่าวถึงกันว่า อะไรเป็นหัวใจของพุทธศาสนา? คงมีคนตอบว่าอริยสัจ 4 ประการบ้าง หรืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตาบ้าง ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำความดีให้เต็ม ทำจิตให้บริสุทธิ์ อย่างนี้ก็ได้ ก็ถูกเหมือนกัน แต่มันถูกน้อยที่สุด และว่าเอาเองด้วย; แล้วก็ยังเป็นเรื่องที่เล่าตาม ๆ กันไปด้วย ไม่ได้เห็นเอง ไม่ได้เห็นจริงด้วยตนเอง สิ่งที่เป็นหัวใจของพุทธศาสนานั้นอาตมาอยากจะแนะนำถึงประโยคสั้น ๆ ที่มีกล่าวอยู่ว่า **“สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น”** คือเรื่องมันมีอยู่ในพระบาลี มัชฌิมนิกายว่า คราวหนึ่งมีคนไปทูลถามพระพุทธเจ้าโดยทูลว่า พระพุทธพจน์ทั้งหมดที่ตรัส ถ้าจะสรุปให้สั้นเพียงประโยคเดียวได้หรือไม่ จะว่าอย่างไร พระพุทธเจ้าท่านว่าได้ พระองค์ตรัสว่า **“สพเพ ธมมา นาลอ อภินิเวสยา” สพเพ ธม แปลว่า สิ่งทั้งปวง, นาลอ แปลว่า ไม่ควร, อภินิเวสยา แปลว่า เพื่อจะยึดมั่นถือมั่น ; สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น แล้วพระองค์ก็ย้ายลงไปอีกที่หนึ่งว่าถ้าใครได้ฟังข้อความนี้คือได้ฟังทั้งหมดของพระพุทธศาสนา ถ้าได้ปฏิบัติข้อนี้ก็ว่าได้ ปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนา ถ้าได้รับผลจากการปฏิบัติข้อนี้ก็ได้รับผลทั้งหมดในพระพุทธศาสนา”**

2. หลักเคารพสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระรัตนตรัย (รัตนะ 3) ได้แก่

- ☛ พระพุทธเจ้า คือ พระผู้ตรัสรู้พระธรรมแล้วทรงประกาศสั่งสอนตั้งพระพุทธศาสนาขึ้น
- ☛ พระธรรม คือ สัจธรรม (ธรรมคือความจริงที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และได้ทรงประกาศสั่งสอนเป็นพระศาสนาขึ้น)
- ☛ พระสงฆ์ คือ หมู่ชนผู้ได้ฟังคำสั่งสอนได้ปฏิบัติและได้รู้ตามพระพุทธเจ้า บางพวกออกบวชตาม ได้ช่วยนำพระพุทธศาสนาและสืบทอดวงศ์การบวชมาจนถึงปัจจุบันนี้

3. หลักธรรมคำสอนที่สำคัญ

3.1) ศีล 5 หรือ เบญจศีล

เบญจศีลเป็นหลักธรรมประจำสังคมมนุษย์ ในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาพระภิกษุจะกล่าวเป็นภาษาบาลีมอบศีลที่ตนมีให้บุคคลร่วมรักษาด้วย เรียกว่า “ให้ศีล” และพุทธศาสนิกชนจักกล่าวรับปากว่าจะรักษาศีลหรือที่เรียกว่ากล่าว “รับศีล” ทั้งนี้ ไม่เพียงแต่ภิกษุเท่านั้นที่ให้ศีล ขรราวาส ผู้รักษาศีลอยู่แล้วก็สามารถให้ศีลแก่บุคคลอื่นได้ด้วย โดยหลักธรรมของศีล 5 คือ

ลำดับ	คำสมาทาน	คำแปล
1	ปาณาติบาตปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปทสมาทียามิ	เราจักถือศีลโดยเว้นจากการเบียดเบียนชีวิต
2	อทินนาทานา อทินนาทานา เวรมณี สิกขาปทสมาทียามิ	เราจักถือศีลโดยเว้นจากการเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

3	กาเมสุมิจอาจารย์กาเมสุมิจอาจารย์ เวมณี ลิกขาปทสมาธิ ยามิ	เราจักถือศีลโดยเว้นจากการประพฤติน่าไม่เหมาะสม ทางเพศ
4	มฺสาวาทมฺสาวาทา เวมณี ลิกขาปทสมาธิยามิ	เราจักถือศีลโดยเว้นจากการกล่าวเท็จ
5	สุราเมรยมฺขปมาทฺฐานสุราเมรยมฺขปมาทฺฐานา เวมณี ลิกขาปทสมาธิยามิ	เราจักถือศีลโดยเว้นจากการบริโภคสุรายาเมาอันเป็น ที่ตั้งแห่งความประมาท

☛ ทำไมมนุษย์ต้องมีศีล

การปฏิบัติตามศีล 5 ถือว่าเป็นคุณธรรมในชีวิตประจำวันที่เราควรปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกัน หากสามารถปฏิบัติศีล 5 ได้เป็นการเบื้องต้นแล้ว
นั้นก็ถือว่าเป็นทางธรรมที่นำไปสู่คุณธรรมประการอื่น ๆ ที่สูงขึ้น ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นชาวพุทธ หรือผู้ที่นับถือศาสนาอื่นก็สามารถปฏิบัติใน
แนวทางที่สอดคล้องกับศีล 5 ได้เช่นเดียวกับบัญญัติ 10 ประการในศาสนาคริสต์ การมีศีลก็เพื่อควบคุมตนให้เป็นอยู่โดยอาการปกติ ใช้ชีวิตร่วมกัน
โดยไม่พยายาบาดเบียดเบียนกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3.2) ไตรสิกขา

ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา 3 หมายถึงข้อสำหรับศึกษา, การศึกษาข้อปฏิบัติที่พึงศึกษา, การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 3 อย่าง
ไตรสิกขาเป็นระบบและเป็นกระบวนการในการฝึกฝน อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคนใน 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

- **ศีล** เป็นการพัฒนาด้านพฤติกรรม คือ การปฏิบัติตามระเบียบปฏิบัติ(วินัย)เพื่อให้เกิดความชอบ การกระทำชอบและการประกอบอาชีพ
ชอบ เป็นแนวทางและกรอบที่กำกับการกระทำหรือการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ นั้นเอง

- **สมาธิ** เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ คือการฝึกอบรมจิตสำนึกเพื่อให้เกิดความเพียรชอบ การระลึกรู้ชอบและมีจิตสำนึกที่ชอบ เป็น
ขบวนการเพื่อให้จิตมีการพัฒนาความสำนึกเพื่อความสมดุลทั้งจิตและกาย เป็นขบวนการเกื้อหนุนให้สิ่งที่รับเข้ามาในชีวิตดำเนินไปด้วย
ประสิทธิภาพสูงสุด

- **ปัญญา** เป็นการพัฒนาด้านปัญญา คือ กระบวนการทางความรู้ เป็นวิธีการอบรมศึกษาเพื่อให้เกิดวิชาความรู้และปัญญา ซึ่งจะยังผลให้
เกิดมีทัศนะ ความเชื่อ ค่านิยมที่ถูกต้อง มีความดำริ ตรัสรองที่ชอบ ปัญญาเป็นตัวควบคุมกำหนดการรับรู้ชนิดต่าง ๆ เข้าสู่ชีวิต

☛ ทำไมมนุษย์ต้องรู้หลักไตรสิกขา

การพัฒนาคคน ให้เป็นผู้มีคุณภาพ ที่สำคัญที่สุดก็คือ การปลูกฝังให้คนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขใน
สังคม วิธีการหนึ่งที่น่าจะให้ผลดีในการปลูกฝังและพัฒนาการมีคุณธรรมจริยธรรม ก็โดยใช้ หลักไตรสิกขา โดยไตรสิกขานั้นเป็นหลักธรรมที่สอดคล้อง
กับหลักธรรมที่เรียกว่า มรรค 8 ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักอริยสัจ 4 ประการ

3) อริยสัจ 4

อริยสัจ หรือจตุราริยสัจ หรืออริยสัจ 4 เป็นหลักคำสอนหนึ่งของพระโคตมพุทธเจ้า แปลว่า **ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระ
อริยะ หรือความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ** มีอยู่สี่ประการ คือ

1) **ทุกข์** คือ สภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สภาพที่บีบคั้น ได้แก่ ชาติ (การเกิด) ชรา (การแก่ การเก่า) มรณะ
(การตาย การสลายไป การสูญสิ้น) การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวังในสิ่งนั้น
กล่าวโดยย่อ ทุกข์ก็คืออุปาทานขันธ หรือขันธ 5

2) **ทุกขสมุทัย** คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา-ความทะยานอยากในกาม ความอยากได้ทางกามารมณ์
ภวตัณหา-ความทะยานอยากในภพ ความอยากเป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยภววิภูติหรือสัสสตวิภูติ และ วิภวตัณหา-ความทะยาน
อยากในความปราศจากภพ ความอยากไม่เป็นโน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยวิภววิภูติหรืออจุณวิภูติ

3) **ทุกขนิโรธ** คือ ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ได้แก่ ดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ กล่าวคือ ดับตัณหาทั้ง 3 ได้อย่างสิ้นเชิง

4) ทุกชนิดโรคมะเร็งที่เรียกว่า “**มรรค**” คือ แนวปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไปถึงความดับทุกข์ ได้แก่ มรรคอันมีองค์ประกอบอยู่แปดประการ คือ 1. สัมมาทิฐิ-ความเห็นชอบ 2. สัมมาสังกัปปะ-ความดำริชอบ 3. สัมมาวาจา-เจรจาชอบ 4. สัมมากัมมันตะ-ทำ การงานชอบ 5. สัมมาอาชีวะ-เลี้ยงชีพชอบ 6. สัมมาวายามะ-พยายามชอบ 7. สัมมาสติ-ระลึกชอบ และ 8. สัมมาสมาธิ-ตั้งใจชอบ ซึ่งรวมเรียกอีก ชื่อหนึ่งได้ว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือทางสายกลาง มรรคมืองค์แปดนี้สรุปลงในไตรสิกขา ได้ดังตาราง

ศีล	<ul style="list-style-type: none"> • สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) • สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)
สมาธิ	<ul style="list-style-type: none"> • สัมมาวาจา (วาจาชอบ) • สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) • สัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบ) • สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)
ปัญญา	<ul style="list-style-type: none"> • สัมมาสติ (ระลึกชอบ) • สัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ)

อธิบาย 4 นี้ เรียกสั้น ๆ ว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค หรือย่อว่า ทุ. ส. นิ. มะ. ดังที่ปรากฏในตราสัญลักษณ์ของอาชีวศึกษา และด้วยหลักอริยสัจ 4 ที่เป็นความจริงอันประเสริฐซึ่งมีหลักการที่สอดคล้องกับหลักการกระบวนการทางวิทยาศาสตร์จึงถือว่าพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากล มีหลักการและวิธีการที่ยอมรับว่ามีความถูกต้องและสามารถพิสูจน์ได้

ภาพที่ 9.4 ตราอาชีวศึกษา

3.4) ไตรลักษณ์ (สามัญลักษณ์)

ไตรลักษณ์ แปลว่า “ลักษณะ 3 อย่าง” หมายถึงสามัญลักษณ์ หรือสิ่งที่มีประจำอยู่ในตัวของสังขารทั้งปวงเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบด้วยธรรม 3 อย่าง ได้แก่

(1) อนิจจตา (อนิจจลักษณะ) คือ อาการไม่เที่ยง อาการไม่คงที่ อาการไม่ยั่งยืน อาการที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป อาการที่แสดงถึงความเป็นสิ่งไม่เที่ยงของชั้น 5

(2) ทุกขตา (ทุกขลักษณะ) คือ อาการเป็นทุกข์ อาการที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว อาการที่กดดัน อาการฝืนและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ อาการที่ไม่สมบูรณ์ มีความบกพร่องอยู่ในตัว อาการที่แสดงถึงความเป็นทุกข์ของชั้น 5

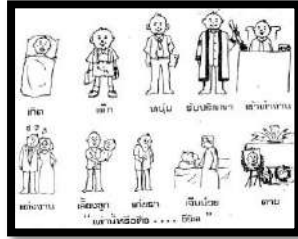
(3) อนัตตตา (อนัตตลักษณะ) คือ อาการของอนัตตา อาการของสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน อาการที่ไม่มีตัวตน อาการที่แสดงถึงความไม่ใช่ใคร ไม่ใช่ของใคร ไม่อยู่ในอำนาจควบคุมของใคร อาการที่แสดงถึงไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง อาการที่แสดงถึงความไม่มีอำนาจแท้จริงในตัว อาการที่แสดงถึงความด้อยสมรรถภาพโดยสิ้นเชิง ไม่มีอำนาจกำลังอะไร ต้องอาศัยพึ่งพิงสิ่งอื่นๆ มากมายจึงมีขึ้นได้

ภาพที่ 9.5 อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

☛ ทำไมต้องเข้าใจหลักไตรลักษณ์

หลักไตรลักษณ์ใช้เตือนสติตัวเองไม่ให้ประมาท เพราะไม่มีสิ่งใดแน่นอน สิ่งที่เราไม่คาดฝันว่าจะเกิดสามารถเกิดขึ้นได้เสมอ ดังนั้นหลักไตรลักษณ์ช่วยปลูกปลอบจิตใจให้เข้มแข็งยามประสบเหตุการณ์อันไม่น่าปรารถนา เพราะเมื่อทุกสิ่งต้องเปลี่ยนแปลง หากเกิดสิ่งที่ไม่พึงประสงค์กับเรา เราก็ควรจะเข้าใจสิ่งนั้นและพยายามทำให้สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เราควรหมั่นพิจารณาสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเองอยู่เสมอว่าเป็นสิ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เพื่อบรรเทาความโลภ ความโกรธ ความหลง รวมทั้งทำให้เราไม่ทำผิดทำชั่วด้วยอำนาจของกิเลสเหล่านี้ด้วย

ภาพที่ 9.6 เทาหรือคือ...ชีวิต

3.5) ชั้น 5

ชั้น 5 แปลว่า กอง หมวด หมู่ ในทางพุทธศาสนาหมายถึง **“ร่างกายของมนุษย์”** คือแยกร่างกายออกเป็นส่วน ๆ ตามสภาพได้ 5 ส่วน กองแห่งรูปธรรมและนามธรรมห้าหมวดที่ประชุมกันเข้าเป็นชีวิตประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ และต้องทำงานประสานร่วมกันอย่างสมดุล เพื่อการดำรงชีวิตเป็นไปตามปกติธรรมชาติ

(1) **รูปชั้น** คือ ส่วนที่เป็นรูป ร่างกาย พฤติกรรม และคุณสมบัติต่าง ๆ ของส่วนที่เป็นร่างกาย ที่เป็นธาตุทั้ง 4 เช่น เลือด เนื้อ น้ำเหลือง ความอบอุ่นในร่างกาย

(2) **เวทนาชั้น** คือ ส่วนที่เป็นการเสวยรสอารมณ์ที่เกิดจากประสาทสัมผัสที่ทำให้เกิดความรู้สึก สุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ เมื่อรับรู้เกิดความพอใจ มนุษย์เรียกว่า สุข เมื่อรับรู้เกิดความไม่พอใจ มนุษย์เรียกว่า ทุกข์ เมื่อรับรู้แล้วไม่ทุกข์ไม่สุข เรียกว่า อุเบกขา

(3) **สัญญาชั้น** คือ ส่วนที่เป็นความกำหนดหมายให้อารมณ์นั้น ๆ ได้ ความกำหนดได้หมายรู้ในอารมณ์ 6 เช่น เสียงดัง รูปสวย กลิ่นหอม รสหวาน ร้อน และดีใจ

(4) **สังขารชั้น** คือ ส่วนที่เป็นความปรุงแต่ง **สภาพที่ปรุงแต่งจิต** ให้ดีหรือชั่วหรือเป็นกลาง ๆ คุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต มีเจตนาเป็นตัวนำ ที่ปรุงแต่งคุณภาพของจิต ให้เป็นกุศล อกุศล และไม่ใช่กุศลและอกุศล

(5) **วิญญาณชั้น** คือ ส่วนที่เป็นความรู้แจ้งอารมณ์ **ความรู้แจ้งอารมณ์โดยทางอายตนะภายในทั้ง 6 ได้รับรู้อายตนะภายนอกทั้ง 6 ประการ** เช่น การได้ยิน การมองเห็น การได้กลิ่น เป็นต้น เมื่ออายตนะภายในสัมผัสกับอายตนะภายนอกในทางพุทธศาสนาเรียกว่าเกิด “ผัสสะ” ยกตัวอย่างเช่น ตาเมื่อสัมผัส(เห็น)กับรูปแล้วจึงก็ติดต่อสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องถึงประสาทเข้ามาหาใจ แล้วใจก็รับเอามาเป็นอารมณ์ ถ้าเห็นภาพที่ดีก็ชอบใจ สนุก เพลิดเพลิน ถ้าภาพที่ไม่ดีก็ไม่ชอบใจ คับแค้นเป็นทุกข์โหม้นต่อไป เป็นต้น

ภาพที่ 9.7 ผัสสะ

☛ ทำไมต้องเข้าใจเรื่องขั้น 5

เพื่อให้เข้าใจเรื่องของกายและใจที่เชื่อและยึดว่าเป็นเรา เป็นกายใจเราอันเดียวกันนั้น ที่แท้เป็นขั้นทั้งห้า มาประชุมรวมกัน (เพราะมีเหตุปัจจัยให้มาประชุมรวมตัวกัน) ของรูปธรรมกับนามธรรม มิใช่ตัวตนเราเขา มิใช่กายใจอันเดียวกันไปหมด อย่างที่เคยเข้าใจกัน เมื่อเข้าใจความจริงของขั้น ๕ ก็จะเริ่มรู้เท่าทันความจริงเกี่ยวกับตัวตนของตน เริ่มเข้าใจเกี่ยวกับทุกข์ กฎแห่งธรรมชาติ กฎไตรลักษณ์ เริ่มเข้าใจเกี่ยวกับกิเลส ตัณหา อุปาทาน ฯลฯ ซึ่งเมื่อเกิดความเข้าใจและรู้แจ้งก็จะเกิดความเบื่อหน่ายละคลายในมายาทั้งหลายเหล่านี้ เข้าใจว่าเป็นเพียงกองรูป กองเวทนา กองสัญญา กองสังขาร กองวิญญูณ ที่มาประชุมกันเพราะมีเหตุปัจจัย ฯลฯ ที่เป็นไปอย่างนั้นอย่างนี้อยู่ในแต่ละขณะๆ ก็เพราะมีเหตุปัจจัยนั่นเอง ไม่ได้มีตัวมีตนแต่อย่างใด และเข้าใจว่าขั้นทั้ง 5 นี้คือกองแห่งความทุกข์

เกร็ดความรู้ เรื่อง อายตนะ

อายตนะ (อ่านว่า อายะตะนะ) แปลว่า ที่เชื่อมต่อ, เครื่องติดต่อ หมายถึงสิ่งที่เป็นสื่อสำหรับติดต่อกัน ทำให้เกิดความรู้สึกขึ้น แบ่งเป็น 2 อย่างคือ

1. อายตนะภายใน หมายถึงสื่อเชื่อมต่อที่อยู่ในตัวคน บ้างเรียกว่า อินทรีย์ 6 มี 6 อย่าง คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทั้งหมดนี้เป็นที่เชื่อมต่อกับอายตนะภายนอก
2. อายตนะภายนอก หมายถึงสื่อเชื่อมต่อที่อยู่นอกตัวคน บ้างเรียกว่า อารมณ์ 6 มี 6 อย่าง คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ทั้งหมดนี้เป็นคู่

3.6) กฎแห่งกรรม

“กรรม” แปลว่า “การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา” หากไม่เจตนา ก็ถือว่าไม่ทำกรรม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย! เรากล่าวซึ่งเจตนาว่าเป็นกรรม เพราะว่าบุคคลเจตนาแล้ว ย่อมกระทำซึ่งกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ.”

3.6.1 ประเภทของกรรม

(1) อกุศลกรรม คือ กรรมที่เป็นอกุศล, กรรมชั่ว, การกระทำที่ไม่ดี ไม่ฉลาด ไม่เกิดจากปัญญา ทำให้เสื่อมเสียคุณภาพชีวิต หมายถึง การกระทำที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ หรือโมหะ

(2) กุศลกรรม คือ กรรมที่เป็นกุศล, กรรมดี, การกระทำที่ดี ฉลาด เกิดจากปัญญา ส่งเสริมคุณภาพของชีวิตจิตใจ หมายถึง การกระทำที่เกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ หรืออโมหะ

3.6.2 ประเภทของกรรม

นอกจากเรื่องของกรรมดีกรรมชั่วแล้ว ยังมีการอธิบายกรรมอีกนัยหนึ่ง โดยอธิบายถึงกรรมดำกรมขาว จำแนกเป็นกรรม 4 ประการ คือ

☛ **กรรมดำมีวิบากดำ** ได้แก่ บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมปรุงแต่งกาย วาจา ใจ อันมีความเบียดเบียนบุคคลอื่น ย่อมได้เสวยเวทนาที่มีความเบียดเบียน เป็นทุกข์โดยส่วนเดียว เช่น เป็นผู้ฆ่ามารดา ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ ตีมน้ำเมา

☛ **กรรมขาวมีวิบากขาว** ได้แก่ บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมปรุงแต่งกาย วาจา ใจ อันไม่มีความเบียดเบียนบุคคลอื่น ย่อมได้เสวยเวทนาที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุขโดยส่วนเดียว เช่น เป็นผู้ตเว้นจากการฆ่าสัตว์ จากการลักทรัพย์ จากการประพฤติผิดในกาม

☛ **กรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากทั้งดำทั้งขาว** ได้แก่ บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมปรุงแต่งกาย วาจา ใจ อันมีความเบียดเบียนบุคคลอื่นบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบุคคลอื่นบ้าง ย่อมได้เสวยเวทนาที่มีความเบียดเบียนบ้าง ไม่มีความเบียดเบียนบ้าง มีทั้งสุขและทั้งทุกข์ระคนกัน

☛ **กรรมไม่ดำไม่ขาวมีวิบากไม่ดำไม่ขาว** ได้แก่ เจตนาใดเพื่อละกรรมดำอันมีวิบากดำ เจตนาใดเพื่อละกรรมขาวอันมีวิบากขาว และเจตนาใดเพื่อละกรรมทั้งดำทั้งขาวมีวิบากทั้งดำทั้งขาว ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมโดยผู้ปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น มรรคมืองค์แปด โพชฌงค์เจ็ด เป็นต้น

3.6.3 หลักพิจารณาว่ากรรมชนิดนั้นควรทำหรือไม่

☛ เมื่อจะกระทำ พึงพิจารณาเสียก่อนว่า “กรรมที่เราใคร่จะกระทำนี้ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกรรมที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากหรือไม่” หากพิจารณาแล้วว่าเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไรก็พึงกระทำกรรมชนิดนั้นได้

☛ เมื่อกำลังกระทำอยู่ พึงพิจารณากรรมนั้นว่า “กรรมที่เราใคร่จะกระทำนี้ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็น กรรมที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากหรือไม่” หากพิจารณาแล้วว่าเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไรพึงเร่งกระทำกรรมชนิดนั้น

☛ เมื่อกระทำแล้ว พึงพิจารณากรรมนั้นว่า “กายกรรมที่เราใคร่จะกระทำนี้ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง เบียดเบียนทั้งสองฝ่ายบ้าง เป็นกายกรรมที่เป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็นวิบากหรือไม่” หากเป็นอยู่ดังกล่าวแล้วนั้นพึงแสดง พึงเปิดเผย ใน ศาสดาหรือเพื่อนพรหมจารีผู้เป็นวิญญูชนทั้งหลาย แล้วพึงระวังสังวรต่อไป, หากพิจารณาแล้วว่าเป็นกุศล มีสุขเป็นกำไรก็พึงอยู่ด้วยปีติและปราโมทย์ตามศึกษาในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ทั้งกลางวัน และกลางคืน

3.6.4 วิธีการดับกรรม

1) ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งกรรม ตามวิธีแห่งพุทธศาสนาได้อธิบายถึงข้อปฏิบัติถึงการดับกรรมว่าต้องปฏิบัติตนตามหลักอริยมรรคมีแปดตามพุทธวจนของพระตถาคตกล่าวไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย! กัมมนิโรธ (ความดับไม่เหลือแห่งกรรม) เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย! ความดับแห่งกรรมทั้งหลายย่อมมีเพราะความดับแห่งผัสสะ.

ภิกษุทั้งหลาย! กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา(ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งกรรม) เป็นอย่างไรเล่า ?

ภิกษุทั้งหลาย! อริยอัฏฐังคิกมรรค (อริยมรรคมีองค์แปด) นั้นนั่นเอง คือ กัมมนิโรธคามินีปฏิปทา:

ได้แก่สิ่งเหล่านี้คือ:- สัมมาทิฐิ(ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (การพูดจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (การทำ การงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ) สัมมาวายามะ (ความพากเพียรชอบ) สัมมาสติ(ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ(ความตั้งใจมั่นชอบ)”

2) การกระทำกรรมที่เป็นไปเพื่อการสิ้นกรรม อย่างที่กล่าวไปแล้วในเนื้อหาข้างต้นว่ากรรมย่อมเกิดจากเจตนาของผู้กระทำ ฉะนั้นการจะกระทำการใดเพื่อให้ไม่เกิดกรรม หรือเพื่อความสิ้นกรรมนั้นจำเป็นต้องละเสียซึ่งความโลภ ความมุงคิดปองร้าย ความโกรธ ความลุ่มหลง โดยพุทธวจนของพระตถาคตกล่าวไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย! เหตุทั้งหลาย 3 ประการเหล่านี้ มีอยู่เพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย 3 ประการ เหล่าไหนเล่า ? 3 ประการ คือ :-

อโลภะ (ความไม่โลภ) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย,

อโทสะ (ความไม่คิดประทุษร้าย) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย,

อโมหะ (ความไม่หลง) เป็นเหตุเพื่อความเกิดขึ้นแห่งกรรมทั้งหลาย.

3.7) กฎธรรมชาติ

พุทธทาส อินทปัญโญ (2547) ได้กล่าวไว้ว่า “...กฎของธรรมชาติที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ขึ้นก็คือ กฎอิทัปปัจจยตา และบางทีก็เรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท กฎเกณฑ์อันนี้ทำให้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้น ทำให้สิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนไป ทำให้สิ่งต่าง ๆ ดับลง กฎนี้มีอำนาจสูงส่งกว่าสิ่งใด ๆ ด้วยอาการที่ว่า มันสร้าง มันควบคุม มันทำลาย สิ่งทั้งปวง และมีอยู่ในที่ทั่วไป”

นอกจากนี้พุทธทาส อินทปัญโญได้กล่าวอย่างลึกซึ้งอีกว่าเรามีกฎธรรมชาติเป็นพระเจ้า แต่เป็นพระเจ้าที่ไม่ใช่บุคคล “พระเจ้าเป็นกฎธรรมชาติ” โดยเฉพาะระบุว่า ได้แก่ กฎอิทัปปัจจยตา ดังนี้

เมื่อสิ่งนี้ มี สิ่งนี้ ย่อมมี

อิมสสุปปาทา อิทิ อูปุปชติ

เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น

อิมสมิ อสติ อิทิ น โหติ

เมื่อสิ่งนี้ ไม่มี สิ่งนี้ ย่อมไม่มี

อิมสส นิโรธา อิทิ นิรุชฌติ

เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป

(พระไตรปิฎก ฉบับหลวง (ภาษาไทย) เล่มที่ 16 หน้า 68 ข้อที่ 154)

ยกตัวอย่างเช่น การเกิดฝนตกมิได้เกิดจากเทพเจ้าบันดาล หากแต่เกิดจากเหตุและปัจจัยที่เป็นกฎธรรมชาติ กล่าวคือ การระเหยของแหล่งน้ำ ลอยสูงขึ้นจับตัวเป็นก้อนเมฆ ต่อมาเมื่อปัจจัยแวดล้อมในบรรยากาศพอเหมาะกลุ่มเมฆก็รวมกันตกลงมาเป็นเม็ดฝน ไปลงสู่แหล่งน้ำ และเมื่อแหล่งน้ำได้รับอนุหภูมิที่เป็นปัจจัยเหมาะสมก็ทำให้เกิดการระเหย ลอยตัวจับเป็นก้อนเมฆเป็นอย่างนี้เสมอไปเรียกว่าเกิดขึ้นตามกฎธรรมชาติ ตามกฎที่ว่า “เมื่อสิ่งนี้ มี สิ่งนี้ ย่อมมี เมื่อสิ่งนี้ ไม่มี สิ่งนี้ ย่อมไม่มี” นั่นเอง

3.8) หลักธรรมอื่น ๆ ที่ควรรู้

(1) อบายมุข 6

อบายมุข 6 คือหลักธรรมที่สอนถึงหนทางหรือช่องทางแห่งความเสื่อมและความพินาศของทรัพย์สมบัติและตนเอง พระพุทธศาสนา
ได้แสดงหนทางแห่งความเสื่อมและความพินาศไว้ 6 ประการ เรียกว่า อบายมุข 6 ได้แก่

1.1) การชอบเที่ยวกลางคืน หมายถึง การเที่ยวผับ บาร์ หรือสถานเริงอารมณ์อื่น ๆ ในเวลาวิกาล การชอบเที่ยวกลางคืนมีโทษ เช่น ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ทำให้ครอบครัวเดือดร้อน ทำให้สิ้นเปลืองเงินทอง

1.2) การชอบเที่ยวดูการละเล่น หมายถึง มีการละเล่นอะไร ที่ไหน เป็นต้องไปดูทุกครั้ง ตัวอย่างพราเปรือ เกินความจำเป็น มีโทษต่าง ๆ เช่น ราที่ไหน ไปที่นั่น ขับร้องที่ไหน ไปที่นั่น เพลงที่ไหน ไปที่นั่น เถิดเทิงที่ไหน ไปที่นั่น สุดท้ายจะกลายเป็นคนหมกมุ่นแต่เรื่องประเภทนี้

1.3) การเป็นนักเลงสุรา หมายถึง การติดสุราและของมึนเมาต่าง ๆ ถือว่าเป็นภัยร้ายแรง เท่ากับตกนรกทั้งเป็น การเป็นนักเลงสุรา มีโทษ เช่น ทำให้เสียทรัพย์สิน ทำให้เสียสุขภาพและเป็นบ่อเกิดของโรคต่าง ๆ เช่นมะเร็งตับ พืชสุราเรื้อรัง เป็นต้น ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาท ทำให้ความละเอียดที่มีในตัวลดลง ทำให้เกิดอุบัติเหตุจนถึงขั้นเสียชีวิต

1.4) การเป็นนักเลงการพนัน หมายถึง การชอบเล่นการพนัน เช่น เล่นไพ่ เล่นหวย จนถึงขั้นที่เรียกว่า ฝืนพนันเข้าสิงมีโทษ เช่น เกิดหนทางของการก่อเวรซึ่งกันและกัน ทำให้เสียทรัพย์สิน ไม่มีใครไว้วางใจ มีคนกล่าวไว้ว่า ไพ่ใหม่ 10 ครั้งยังไม่เท่าเล่นการพนันครั้งเดียว

1.5) การเกียจคร้านทำงาน หมายถึง การไม่ขยันทำงานตามเวลาและหน้าที่รับผิดชอบ ปล่อยการทำงานให้คั่งค้าง เป็นคนไม่เอาไหน จะได้รับโทษ เช่น หาความเจริญรุ่งเรืองไม่ได้ ย่อมเสียประโยชน์ของตนไปอย่างน่าเสียดาย ทรัพย์สินเงินทองใหม่ก็ไม่เกิด ที่มีอยู่ก็มีแต่จะหมดไป เป็นคนที่หมดค่าของความเป็นคน ทั้งนี้เพราะ ค่าของคนอยู่ที่ผลของงาน

1.6) การคบคนชั่วเป็นมิตร หมายถึง การร่วมกัน ร่วมนอน ร่วมเที่ยว ร่วมพวกหรือไปมาหาสู่กับคนชั่ว ผู้ที่คบคนชั่วเป็นมิตร จึงเป็นผู้ที่ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วย อีกทั้งอาจจะนำความเดือดร้อนอื่น ๆ มาสู่ตนเองและครอบครัวได้

ดังนั้นในการเลือกคบผู้ใดเป็นมิตร เราต้องพยายามหลีกเลี่ยงการคบคนชั่ว 6 ประเภท

(2) อิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 คือ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่ง จำแนกไว้เป็น 4 ประการ ดังนี้

ขึ้นไป

2.1) ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ

2.2) วิริยะ แปลว่า ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

2.3) จิตตะ แปลว่า ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

2.4) วิมังสา แปลว่า ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ วิเคราะห์วิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

(3) สังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ 4 ประการ ได้แก่

1.1) ทาน แปลว่า การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

1.2) ปิยวาจา แปลว่า วาจาเป็นที่รัก วาจาสุดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคีให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กันตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

1.3) อัถตถจริยา (อ่านว่า อัถ-ถะ-จะ-ริ-ยา) แปลว่า การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

1.4) สมานัตตตา (อ่านว่า สะ-มา-นัต-ตะ-ตา) แปลว่า ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอดันเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

(4) ทิศ 6

ทิศ 6 คือหลักธรรมที่อธิบายถึงบุคคลประเภทต่างๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคมเสมือนทิศที่อยู่รอบตัว ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามทิศ 6 นี้ได้ชื่อว่า ปกปักษ์รักษาทั่วทุกทิศให้เป็นแดนเกษมสุขปลอดภัย

1. ทิศเบื้องหน้า คือ ทิศตะวันออก (ปรัถิมทิศ) ได้แก่ มารดาบิดา เพราะเป็นผู้อุปการะแก่เรามาก่อน

ก. บุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดา ผู้เป็นทิศเบื้องหน้า ดังนี้ ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำการงานของท่าน ดำรงวงศ์สกุล ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

ข. บิดามารดาอย่ามโนเคราะห์บุตรธิดา ดังนี้ ห้ามปรามจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ศึกษาศิลปวิทยา หากผู้ครองที่สมควรให้ มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร

2. ทิศเบื้องขวา คือ ทิศใต้ (ทักษิณทิศ) ได้แก่ ครูอาจารย์ เพราะเป็นทักษิณบุคคลควรแก่การบูชาคุณ

ก. ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ดังนี้ ลูกต้อนรับ เข้าไปหา ใฝ่ใจเรียน ประนินบัติ ช่วยบริการ เรียนศิลปวิทยา โดยเคารพ

ข. ครูอาจารย์อย่ามโนเคราะห์ศิษย์ ดังนี้ ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ

3. ทิศเบื้องหลัง คือ ทิศตะวันตก (ปัจฉิมทิศ) ได้แก่ บุตรภรรยา เพราะมีขึ้นภายหลังและคอยเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง

ก. สามีพึงบำรุงภรรยา ผู้เป็นทิศเบื้องหลัง ดังนี้ ยกย่องให้เกียรติสมกับฐานะที่เป็นภรรยา ไม่ดูหมิ่น ไม่นอกใจ มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้ หาเครื่องประดับมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส

ข. ภรรยาอย่ามโนเคราะห์สามี ดังนี้ จัดงานบ้านให้เรียบร้อย สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี ไม่นอกใจ รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

4. ทิศเบื้องซ้าย คือ ทิศเหนือ (อูตรทิศ) ได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรคภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุนให้บรรลุความสำเร็จ

ก. บุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย ผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย ดังนี้ เมื่อแม่แบ่งปัน พุดจามีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีตนเสมอ ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน

ข. มิตรสหายย่อมอนุเคราะห์ตอบ ดังนี้ เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาป้องกัน เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อน ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้ ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

5. ทิศเบื้องล่าง (เขลภูมิทิศ) ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน เพราะเป็นผู้ช่วยทำงานต่างๆ เป็นฐานกำลังให้

ก. นายพึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน ผู้เป็นทิศเบื้องล่าง ดังนี้ จัดการงานให้ทำตามความเหมาะสมกับกำลังความสามารถ ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่ จัดสวัสดิการดี มีช่วยรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้ เป็นต้น

ได้ของแปลกๆ พิเศษมา ก็แบ่งปันให้ ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร

ข. คนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์นาย ดังนี้ เริ่มการงานก่อนนาย เลิกงานหลังนาย ถือเอาแต่ของที่นายให้ ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น นำเกียรติคุณของนายไปเผยแพร่

6. ทิศเบื้องบน (อุปริมทิศ) ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรมและเป็นผู้นำทางจิตใจ

ก. คนที่ศรัทธาย่อมบำรุงพระสงฆ์ ผู้เป็นทิศเบื้องบน ดังนี้ จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา ต้อนรับด้วยความเต็มใจ อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4

ข. พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์คนศรัทธา ดังนี้ ห้ามปรามจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์ คือ ทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้

(5) โลกบาลธรรม

โลกบาลธรรม หลักธรรมคุ้มครองโลก คือหลักธรรมที่ปกครองควบคุมใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มีให้ละเมิดศีลธรรม และให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ไม่เดือดร้อนสับสนวุ่นวาย ประกอบด้วยธรรม 2 ประการดังนี้

1) หิริ แปลว่า ความละอายบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว

2) โอตตัปปะ แปลว่า ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่วและผลของกรรมชั่ว

ในปัจจุบันผู้คนต่างละเลยหลักธรรมข้อนี้ไป อย่างที่เห็นได้ในสังคมปัจจุบันที่มีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างไม่เกรงกลัวความคิด ไม่ละอาย ไม่กลัวบาปกรรม สังคมเลวุ่นวาย ค่านิยม คุณธรรม ศีลธรรมในตัวมนุษย์เสื่อมลง เช่น การทุจริตการสอบ พ่อข่มขืนลูก ยายฆ่าหลาน พระฆราวาสค้ายาเสพติด เป็นต้น หากทุกคนมีหลักธรรมประการนี้ก็เชื่อว่าสังคมจะปกติสุขมากขึ้น

(6) กาลามสูตร

กาลามสูตรเป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชน ไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างงมงายโดยไม่ใช้ “ปัญญา” พิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษหรือดีไม่ดีกว่าก่อนเชื่อ มีอยู่ 10 ประการ ได้แก่

1) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการฟังตามๆ กันมา

2) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการถือสืบๆ กันมา

3) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการเล่าลือ

4) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์

5) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเดาว่าเป็นเหตุผลกัน

6) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะการอนุমানคาดคะเน

7) อย่าปลงใจเชื่อ ด้วยการเดาจากอาการที่เห็น

8) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะเข้ากันได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว

9) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะผู้พูดมีลักษณะน่าเชื่อถือ

10) อย่าปลงใจเชื่อ เพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้ เป็นครูของเรา

เมื่อใดสอบสวนจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งสมควรเชื่อหรือไม่เหล่านั้นเป็นกุศลหรือมีโทษเมื่อนั้นพึงละเสียและเมื่อใดสอบสวนจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งสมควรเชื่อหรือไม่เหล่านั้นเป็นกุศลหรือไม่มีโทษ เมื่อนั้นพึงถือปฏิบัติ